

ZAGRANICZNE SYSTEMY SZKOLNICTWA WYŻSZEGO

NIEMCY

PRAKTYCZNY PRZEWODNIK PO UZNAWALNOŚCI WYKSZTAŁCENIA

MATERIAŁ INFORMACYJNY OPRACOWANY PRZEZ
BIURO UZNAWALNOŚCI WYKSZTAŁCENIA – ENIC-NARIC POLSKA

NARODOWA AGENCJA
WYMIANY AKADEMICKIEJ

Warszawa, 2023 r.

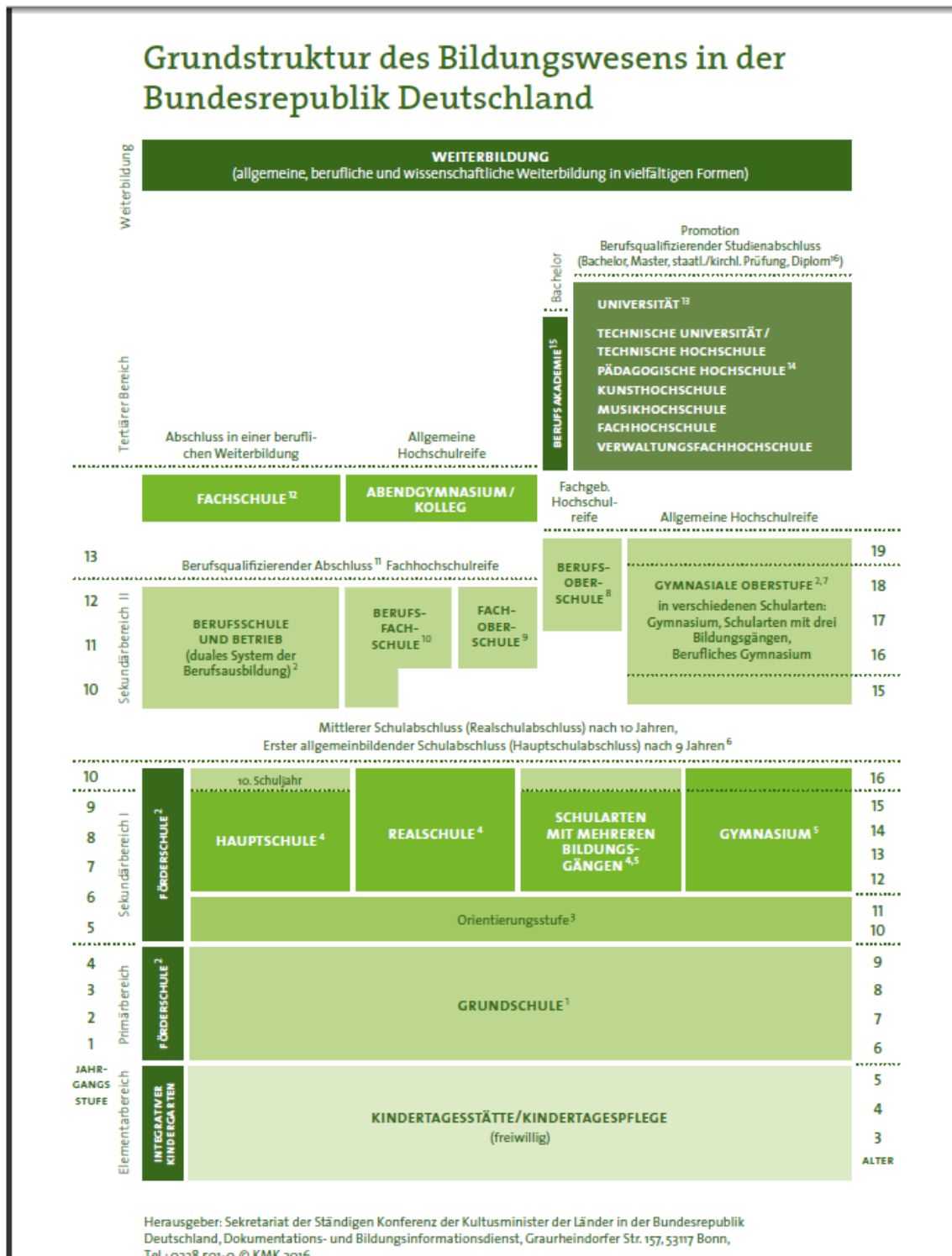
Spis treści

Schemat systemu szkolnictwa Niemiec.....	3
Dokumenty uprawniające do podjęcia studiów pierwszego stopnia lub studiów jednolitych.....	4
Studia pierwszego stopnia.....	4
Studia drugiego stopnia i studia jednolite.....	5
Studia trzeciego stopnia (doktoranckie)	7
Habilitacja.....	8
Skala ocen.....	9
Lista uczelni	10
Tabela ewaluacyjna niemieckich dyplomów.....	11
Wydawane dyplomy.....	11

Noty prawne

1. Opracowanie udostępnione jest na licencji [Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International \(CC BY-NC-ND 4.0 International\)](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/).
2. Informacje zawarte w opracowaniu służą wyłącznie celom informacyjnym i edukacyjnym i nie stanowią źródła prawa, urzędowej interpretacji przepisów prawa, a także nie są oficjalnym stanowiskiem właściwych organów lub władz.

Schemat systemu szkolnictwa Niemiec

Źródło: https://www.kmk.org/fileadmin/Dateien/pdf/Dokumentation/dt_2017.pdf

Dokumenty uprawniające do podjęcia studiów pierwszego stopnia lub studiów jednolitych

Prawo do ubiegania się o przyjęcie na studia wyższe w Niemczech mają osoby, które posiadają jedno z poniższych świadectw:

- **Allgemeine Hochschulreife** – uprawnia do ubiegania się o przyjęcie na studia we wszystkich typach szkół wyższych, na każdym kierunku;
- **Fachgebundene Hochschulreife** – uprawnia do ubiegania się o przyjęcie na studia we wszystkich typach szkół wyższych, ale wyłącznie na kierunkach zgodnych z programem kształcenia realizowanym w szkole średniej (*Berufsoberschule*);
- **Fachhochschulreife** – uprawnia do ubiegania się o przyjęcie na studia w wyższej szkole zawodowej (*Fachhochschule*).

Uzyskane w Niemczech świadectwa uprawniające do podejmowania studiów wyższych podlegają w Polsce uznaniu zgodnie z przepisami ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Szczegółowe informacje dostępne są na stronie opracowanej przez Departament Współpracy Międzynarodowej Ministerstwa Edukacji i Nauki, właściwego w kwestii uznawalności świadectw: <https://www.gov.pl/web/edukacja/uznawanie-wykształcenia-uzyskanego-za-granica>.

Studia pierwszego stopnia

System boloński

Studia pierwszego stopnia w Niemczech trwają obecnie 6, 7 lub 8 semestrów i dają odpowiednio 180, 210 lub 240 ECTS. Studia kończą się uzyskaniem dyplomu nadającego tytuł **Bachelor**. Ich posiadacze są w Niemczech uprawnieni do ubiegania się o przyjęcie na studia drugiego stopnia.

Na uniwersytetach, uczelniach typu uniwersyteckiego oraz w wyższych szkołach zawodowych po ukończeniu studiów pierwszego stopnia nadawane są tytuły:

- Bachelor of Arts (B.A.);
- Bachelor of Science (B.Sc.);
- Bachelor of Engineering (B.Eng.);
- Bachelor of Laws (LL.B.).

W wyższych szkołach muzyczny oraz artystycznych po ukończeniu studiów pierwszego stopnia nadawane są tytuły:

- Bachelor of Fine Arts (B.F.A.);
- Bachelor of Arts (B.A.);
- Bachelor of Music (B.Mus.).

Po ukończeniu studiów pierwszego stopnia na studiach nauczycielskich kończą się uzyskaniem tytułu Bachelor of Education (B.Ed.).

System przedboloński

W niektórych szkołach wyższych studia prowadzone były jako studia dwustopniowe. W zależności od kierunku kształcenie trwało od 6 lub 7 semestrów i kończyło się uzyskaniem dyplomu **Diplom I** oraz tytułu **Diplom-...** (np. Diplom-ökonomin). Dyplomem potwierdzającym ukończenie studiów drugiego stopnia był **Diplom II**.

Diplom I uprawnia do ubiegania się o przyjęcie na studia drugiego stopnia.

Na podstawie z art. 326 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, niemiecki dyplom potwierdzający ukończenie trzyletnich studiów lub studiów pierwszego stopnia trwających co najmniej trzy lata – potwierdza w Rzeczypospolitej Polskiej posiadanie wyższego wykształcenia na poziomie studiów pierwszego stopnia.

Zgodnie z art. 326 ust. 2 ww. ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce uzyskany w Niemczech dyplom ukończenia studiów pierwszego stopnia, dający w tym kraju prawo do kontynuacji kształcenia na studiach drugiego stopnia, uprawnia w Polsce do:

- kontynuacji kształcenia na studiach drugiego stopnia,
- kontynuacji kształcenia na studiach podyplomowych.

Określenie polskiego odpowiednika niemieckiego dyplomu jest możliwe w drodze nostryfikacji, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r. w sprawie nostryfikacji dyplomów ukończenia studiów za granicą oraz potwierdzania ukończenia studiów na określonym poziomie.

Studia drugiego stopnia i studia jednolite

System boloński

Dyplomem uprawniającym do podjęcia studiów drugiego stopnia jest dyplom Bachelor.

Studia drugiego stopnia są prowadzone przez uniwersytety, wyższe szkoły muzyczne i artystyczne oraz przez wyższe szkoły zawodowe. Studia mogą trwać – w zależności od trwania studiów pierwszego stopnia – 2, 3 lub 4 semestry i dają odpowiednio 60, 90 albo 120 ECTS. Warunkiem ukończenia studiów jest przygotowanie pracy dyplomowej. Studia kończą się najczęściej uzyskaniem dyplomu nadającego tytuł **Master**.

Studia na kierunku farmaceutycznym, nauczycielskim, lekarskim, dentystycznym, weterynaryjnym oraz na kierunku prawo kończą się pierwszym egzaminem państwowym (*erste Staatsprüfung*). Absolwenci studiów na ww. kierunkach otrzymują **świadczenie zdania pierwszego egzaminu państwowego (Zeugnis über der erste Staatsprüfung)**. Świadczenie to jest równoważne z dyplomem Master i uprawnia do ubiegania się o przyjęcie na studia doktoranckie oraz do otwarcia przewodu doktorskiego w Niemczech.

Drugi egzamin państwowy (*zweite Staatsprüfung*) jest zdawany po ukończeniu szkolenia zawodowego. **Świadczenie zdania drugiego egzaminu państwowego (Zeugnis über der zweite Staatsprüfung)** potwierdza uzyskanie kwalifikacji do wykonywania danego zawodu.

System przedboloński

Uniwersytety i uczelnie typu uniwersyteckiego

Jednolite studia akademickie były prowadzone na uniwersytetach, uczelniach typu uniwersyteckiego oraz wyższych szkołach artystycznych i muzycznych. W zależności od kierunku kształcenie trwało od 4 do 6 lat i kończyło się uzyskaniem dyplomu nadającego tytuł **Diplom-...** (np. Diplom-Ingenieur, Diplom-Kauffrau / Diplom-Kaufmann) lub **Magister/Magistra Artium**. Niektóre uczelnie dla podkreślenia, że dany dyplom potwierdza ukończenie kształcenia typu uniwersyteckiego, do nadanego tytułu dodawały skrót „Univ.”, np. Diplom-Ingenieur Univ., Diplom-Kauffrau Univ. Powyższe dyplomy uprawniają bezpośrednio do otwarcia przewodu doktorskiego lub ubiegania się o przyjęcie na studia doktoranckie w Niemczech.

Studia jednolite były podzielone na dwa etapy: studium podstawowe (*Grundstudium*) oraz studium główne (*Hauptstudium*). Studium podstawowe trwało od 3 do 5 semestrów i kończyło się zdaniem egzaminu etapowego (*Vorprüfung lub Zwischenprüfung*). Po zdaniu tego egzaminu studenci otrzymywali **Vordiplom, Zeugnis über die Diplomvorprüfung** lub **Zwischenprüfungszeugnis**, które uprawniały do kontynuacji kształcenia na studiach jednolitych. Dokumenty te nie potwierdzają ukończenia studiów wyższych pierwszego stopnia.

W systemie przedbolońskim również istniał system egzaminów państwowych. Świadectwa potwierdzające zdanie pierwszego egzaminu państwowego – tak jak obecnie – było równoważne z dyplomem ukończenia studiów jednolitych na uniwersytecie.

O przyjęcie na studia na uniwersytecie lub szkołach typu uniwersyteckiego mogły się ubiegać wyłącznie osoby posiadające świadectwo Allgemeine Hochschulreife lub Fachgebundene Hochschulreife.

Wyższe szkoły zawodowe

Jednolite studia zawodowe były prowadzone przez wyższe szkoły zawodowe (*Fachhochschulen*). Studia trwały zazwyczaj 4 lata i były ukierunkowane zawodowo. Ostatni semestr zwykle był przeznaczony na praktykę zawodową. Studia kończyły się uzyskaniem tytułu **Diplom-... z dopiskiem „(FH)” lub „(Fachhochschule)”**, np. Diplom-Ingenieur (FH), Diplom-Kauffrau (FH).

O przyjęcie na studia w wyższych szkołach zawodowych mogły się ubiegać osoby posiadające świadectwo Fachhochschulreife.

Dyplomami uprawniającymi do ubiegania się o przyjęcie na studia doktoranckie lub do otwarcia przewodu doktorskiego w Niemczech są ww. dyplomy nadające tytuł Master, uniwersyteckie Diplom-..., Magister/Magistra Artium oraz świadectwa o zdaniu pierwszego egzaminu państwowego (*Zeugnis über die erste Staatsprüfung*).

Na podstawie z art. 326 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, niemiecki dyplom potwierdzający ukończenie studiów drugiego stopnia lub co najmniej czteroletnich studiów jednolitych – potwierdza w Rzeczypospolitej Polskiej posiadanie wyższego wykształcenia na poziomie studiów drugiego stopnia.

Zgodnie z art. 326 ust. 2 ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, uzyskany w Niemczech dyplom ukończenia studiów drugiego stopnia lub studiów jednolitych, dający w tym kraju prawo ubiegania się o nadanie stopnia doktora, uprawnia w Polsce do:

- kontynuacji kształcenia na studiach drugiego stopnia,
- kontynuacji kształcenia na studiach podyplomowych,
- ubiegania się o przyjęcie do szkoły doktorskiej lub ubiegania się o nadanie stopnia doktora.

Określenie polskiego odpowiednika niemieckiego dyplomu jest możliwe w drodze nostryfikacji, zgodnie z rozporządzeniem Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 28 września 2018 r. w sprawie nostryfikacji dyplomów ukończenia studiów za granicą oraz potwierdzania ukończenia studiów na określonym poziomie.

Studia trzeciego stopnia (doktoranckie)

Dyplomem uprawniającym do ubiegania się o przyjęcie na studia doktoranckie lub do otwarcia przewodu doktorskiego w Niemczech jest dyplom nadający tytuł Master, uniwersytecki Diplom-..., Magister Artium oraz świadectwo o zdaniu pierwszego egzaminu państwowego (Zeugnis über die erste Staatsprüfung). Ustawy krajów związkowych przewidują, że uczelnie powinny stworzyć możliwość przyjęcia na studia doktoranckie również szczególnie uzdolnionych absolwentów wyższych szkół zawodowych (*Fachhochschulen*). Absolwenci wyższych szkół zawodowych mogą ubiegać się o przyjęcie na studia po spełnieniu dodatkowych wymagań (jakich nie ma w przypadku absolwentów uniwersytetów). Wymogi te określone są w ustawach i regulaminach postępowań doktorskich w poszczególnych uczelniach.

Studia doktoranckie trwają zwykle 3-4 lata. Student jest zobowiązany zaliczyć przewidziane w programie zajęcia, prowadzić badania naukowe oraz przygotować i obronić pracę doktorską. Osobom, które spełniają wszystkie przewidziane prawem wymogi, nadawany jest stopień naukowy **Doktor/Doktorin z podaniem dziedziny**, np. Doktor der Naturwissenschaftler (Dr. rer. nat.), Doktor der Philosophiae (Dr. Phil.), Doktor der Medizin (Dr. med.).

Niektóre uczelnie wydają dyplomy o nadaniu stopnia naukowego doktora po łacinie.

Zgodnie z art. 328 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, stopień naukowy lub stopień w zakresie sztuki nadany przez uznaną niemiecką instytucję posiadającą uprawnienie do jego nadawania, jest równoważny ze stopniem naukowym lub stopniem w zakresie sztuki, o których mowa w ustawie.

Habilitacja

Prawo do prowadzenia habilitacji w Niemczech regulują ustawy o szkolnictwie wyższym w każdym kraju związkowym (*Landeshochschulgesetze*). Postępowanie habilitacyjne oraz zasady przyznawania *Lehrbefähigung (venia legendi)* regulują ordynacje habilitacyjne poszczególnych uczelni (lub wydziałów). Nie każde pozytywne ukończenie postępowania habilitacyjnego w Niemczech wiąże się automatycznie z nadaniem stopnia naukowego.

Poprzez rozprawę habilitacyjną lub równoważny dorobek naukowy stwierdza się wyższe kwalifikacje w danej dziedzinie naukowej zarówno w zakresie prowadzenia pracy naukowej, jak i dydaktycznej. Istotne uprawnienie, wynikające z pomyślnie zakończonego przewodu habilitacyjnego, to prawo do opieki nad przewodami doktorskimi oraz uczestnictwo w przewodach habilitacyjnych.

W Niemczech nie zawsze przyznaje się stopień naukowy. W poszczególnych landach stosuje się różne rozwiązania w tym względzie. W niektórych nadaje się stopień naukowy **Doktor/Doktorin habilitatus (Dr. habil.)**, w innych nadawane jest tylko prawo do nauczania – *Lehrbefähigung (venia legendi)* oraz prawo do posługiwania się tytułem **Privatdozent**.

Prawo do nauczania – *Lehrbefähigung (venia legendi)* – może być odebrane osobie habilitowanej w przypadku, gdy przez dany okres czasu (kilka kolejnych semestrów) nie prowadzi w uczelni zajęć dydaktycznych.

Uzyskanie *venia legendi* nie zawsze jest konieczne do zajmowania stanowiska profesora na uczelni. Zależy to od konkretnego landu oraz samej uczelni.

Teksty landowych ustaw o szkolnictwie wyższym, w których zawarte są przepisy dotyczące postępowania habilitacyjnego dostępne są na stronie internetowej: <http://www.bildungserver.de/Hochschulgesetze-der-Laender-226.html>. Ordynacje habilitacyjne zwykle są opublikowane na stronach internetowych uczelni.

Stopień naukowy Doktor habilitatus (Dr. habil.), uzyskany zgodnie z postanowieniami danej ustawy landowej, może zostać uznany za równoważny z odpowiednim stopniem naukowym w Polsce.

Zgodnie z art. 328 ust. 1 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, stopień naukowy lub stopień w zakresie sztuki nadany przez uznaną niemiecką instytucję posiadającą uprawnienie do jego nadawania, jest równoważny ze stopniem naukowym lub stopniem w zakresie sztuki, o których mowa w ustawie.

Skala ocen

Poniższa tabela przedstawia skalę ocen stosowaną w szkolnictwie wyższym oraz w szkołach średnich (za wyjątkiem tzw. *Gymnasiale Oberstufe*, czyli klas 11-13 gimnazjum). Najwyższą oceną jest „1” (*sehr gut*), najniższą „6” (*ungenügend*). Najniższą oceną zdającą jest „4” (*ausreichend*).

Ocena punktowa	Ocena słowna
1	sehr gut
2	gut
3	befriedigend
4	ausreichend
5	mangelhaft
6	ungenügend

Na dyplomach ukończenia studiów najczęściej spotyka się poniższą skalę ocen.

Ocena punktowa	Ocena słowna
1,0 – 1,5	sehr gut
1,6 – 2,5	gut
2,6 – 3,5	befriedigend
3,6 – 4,0	ausreichend
4,1 – 5,0	nicht ausreichend/nicht bestanden

Skalę ocen stosowaną w *Gymnasiale Oberstufe* (klasy 11-13 gimnazjum) przedstawia poniższa tabela.

Ocena punktowa	Ocena słowna
15/14/13	sehr gut
12/11/10	gut
9/8/7	befriedigend
6/5/4	ausreichend
3/2/1	mangelhaft
0	ungenügend

Poniższa tabela przedstawia skalę ocen stosowaną na dyplomach doktorskich. „0” (*ausgezeichnet*) jest oceną celującą. Najniższą oceną zdającą jest „3” (*genügend*). Oceny podawane są słownie, często po łacinie.

Ocena punktowa	Ocena słowna	Ocena po łacinie
0	ausgezeichnet	summa zum laude
1	sehr gut	magna zum laude
2	gut	cum laude
3	genügend	
4	ungenügend	

Lista uczelni

Lista uznanych niemieckich uczelni dostępna jest na następujących stronach internetowych:

- <http://www.hochschulkompass.de/> (strona w języku niemieckim)
- <https://www.hochschulkompass.de/en/study-in-germany.html> (strona w języku angielskim)

Tabela ewaluacyjna niemieckich dyplomów

Nazwa dyplomu/kwalifikacji	Uznanie dyplomu w celu kontynuacji kształcenia w Polsce	Uznanie w innych celach
Bachelor	Możliwość kontynuacji kształcenia na studiach drugiego stopnia i studiach podyplomowych.	Potwierdza posiadanie wykształcenia wyższego na poziomie studiów pierwszego stopnia.
Diplom I		
Diplom-... (FH) / Diplom-... (Fachhochschule)	Możliwość kontynuacji kształcenia na studiach drugiego stopnia, studiach podyplomowych, w szkole doktorskiej oraz ubiegania się o nadanie stopnia doktora.	Potwierdza posiadanie wykształcenia wyższego na poziomie studiów drugiego stopnia.
Master		
Diplom-... (uniwersytecki) / Diplom-... Univ.		
Diplom II		
Magister/Magistra Artium		
Zeugnis über der erste Staatsprüfung		
Doctor/Doktorin (Dr.)	Możliwość wszczęcia postępowania habilitacyjnego.	Jest równoważny z odpowiednim polskim stopniem naukowym lub stopniem w zakresie sztuki.
Doctor/Doktorin habilitatus (Dr. Habil)	–	Jest równoważny z odpowiednim polskim stopniem naukowym lub stopniem w zakresie sztuki.

Wydawane dyplomy

W Niemczech nie ma określonych w przepisach wzorów dyplomów. Każda uczelnia wydaje dyplomy o własnym wzorze. Dyplomy są wydawane w języku niemieckim lub niemieckim i angielskim.

Absolwenci studiów oprócz właściwego dyplomu (*Urkunde*) otrzymują także suplement do dyplomu lub świadectwo potwierdzające zdane egzaminy (*Zeugnis*).